

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Gerçekleştirdikleri Mesleki Uygulamalarda ve Aldıkları Kararlarda Çocukların Katılım Hakkını Dikkate Alma Durumları

DOI: 10.26466/opus.538109

*

Ercüment Erbay*- Ertuğrul Hatipoğlu**

* Doç. Dr. Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara / Türkiye
E-Posta: ercumenterbay@gmail.com ORCID: [0000-0002-3760-0224](https://orcid.org/0000-0002-3760-0224)

** Arş. Gör. Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara / Türkiye
E-Posta: ertugrulhatipoglu18@gmail.com ORCID: [0000-0003-2153-4039](https://orcid.org/0000-0003-2153-4039)

Öz

Bu çalışmanın amacı sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulama süreçlerinde çocukların katılım hakkını dikkate alma durumlarını incelemek ve çocuk katılımının önündeki engelleri ortaya koymamaktır. Nicel araştırma desenine dayalı olarak tasarlanan çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan ve 36 maddeden oluşan soru formu kullanılmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının meslek örgütlerinden birisi olan Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'ne (SHUDER) üye sosyal hizmet uzmanları ile bu çalışma yürütülmüş ve 243 sosyal hizmet uzmanına ulaşılmıştır. İstatistiksel analizler SPSS programında yapılmış olup kategorik değişkenler sıklık ve yüzdesel değerlerle ifade edilmiştir. İlişki analizlerindeyse ki-kare testi kullanılmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarına göre çocuk katılımının önündeki en büyük engel kurumsal yapıdır. Standartlaştırılmış prosedürler ve kurumların hiyerarşik yapısı çocuk katılımını engellemektedir. İş yoğunluğu nedeni ile çocuklarla iletişim kurmak ve fikirlerini almak zorlaşmaktadır. Çalışılan kurumlarda çocuklarla görüşme yapılabilecek uygun, çocuk dostu alanlar bulunmaması bir diğer engeldir. Ayrıca mesleki uygulamalarda süpervizyon eksikliğinin katkısının olduğu ifade edilmektedir. Diğer taraftan çocukların isteksizliği ve kendilerini iyi ifade edememeleri çocuk katılımının önündeki diğer engeller olarak sıralanmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının ağır çalışma koşulları ve kurumsal yapıların çocuk dostu olmaktan uzak oluşu çocukların katılım hakkının önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının çocuklarla görüşme yapabilme becerilerinin artırılmasına yönelik eğitimler, inceleme süreçlerine daha fazla vakit ayırmasına imkan sağlayacak istihdam politikaları çocuk katılımına pozitif etki sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal hizmet uzmanı, Sosyal hizmet uygulaması, Çocuk katılımı

Social Workers' Professional Practices and Decisions on the Right of Participation of Children in Their Decisions

*

Abstract

The aim of this study is to determine the status of social workers in considering the right of children to participate in the professional implementation process and the obstacles to child participation. A questionnaire consisting of 36 items was used in the study which was designed based on quantitative research design. Social work experts, one of the professional organizations of social workers, have been working with members of social services experts and 243 social workers have been reached. Statistical analyzes were performed in SPSS program and categorical variables were expressed with frequency and percentage values. Chi-square test was used for correlation analysis. According to social workers, the biggest obstacle to child participation is the institutional structure. Standardized procedures and the hierarchical structure of institutions prevent child participation. It is difficult to communicate with children and get their ideas due to the intensity of work. It is another obstacle that there are no suitable child friendly areas in which the children can be interviewed. In addition, it is stated that lack of supervision in professional practices contributes. On the other hand, the unwillingness of children and their inability to express themselves well are other obstacles to child participation. The heavy working conditions of social workers and the fact that institutional structures are far from being child friendly constitute a big obstacle to children's right to participate. Trainings to increase the ability of social workers to talk with children, and employment policies that will allow them to spend more time on review processes will have a positive impact on child participation.

Keywords *Social worker, Social work practice, Child participation*

Giriş

Çocuklar; geleneksel bakış açısına göre savunmasız, korunması gereken, henüz yetişkinlik öncesi dönemde yaşayan, zihinleri ebeveyn, öğretmen ve devlet tarafından doldurulması gereken canlılar olarak görülmekteydi (Akbaş ve Atasü-Topçuoğlu, 2009). 1900'lerin başlarına kadar çocukluk ve gençliğin yetişkinlikten farklı olarak algılandığını söylemek zordur. Çocukluğun özel koruma gerektiren bir gelişim dönemi olduğu geç kabul gördüğü için, uzun yıllar çocuklar küçük yetişkinler olarak görülmüştür (little adults). Öyle ki Antik Çağ'da ve Orta Çağ'da çocuklar yedi yaşından itibaren yetişkinler dünyasına katılmış, yetişkinler ile aynı kıyafetleri giymiş ve aynı oyunları oynamışlardır (Neydim, 2006). Ayrıca çocukların görüşleri, çocuk refahı politikalarının geliştirilmesinde ve sunulmasında dikkate alınmamakta, çocukların bakım ve korunmasına yönelik politikalar yetişkin uzmanlar tarafından tasarlanmakta, çocuklar ise pasif faydalanıcılar olarak görülmekteydi (Bessell, 2011).

Çocukların özel gereksinimleri olan ayrı bir toplumsal grup olduğunun bütünüyle kabul edilmesi 20. yüzyılın ortalarında gerçekleşmiştir. 19. Yüzyılda ortaya çıkan sanayileşme olgusu, toplumsal yapıyı temelden değiştirmiş ve ortaya çıkan ekonomik ilişki kalıpları, çocukluğun ayrı gelişim dönemi olduğunun tanımlanmasını gerekli kılmıştır. Çağdaş toplumların ortaya çıkarttığı yapı içerisinde, çocukların eğitilmeleri, karmaşık toplum gereksinimlerine yanıt verecek düzeyde bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekliliği, çocukları yetişkinlikten ayrıştırılmasını ve özel gereksinimler tanımlanarak korunmasını gerektiğini ortaya çıkartmıştır (Karataş ve Acar, 2008). Çocukluk tanımında radikal bir yaklaşım Postman (1995)'in çalışmalarıyla başlamıştır. Ona göre çocukluk biyolojik bir kategori değil, toplumsal bir inşadır. Çocukluğun kronolojik bir dönem olarak değerlendirilmesi sonucunda, çocuğun gelişim aşamalarını merkeze alan ve her aşamadaki yetersizliklerine odaklanan paternalist görüş, çocukların yetişkinlerden alt bir sınıfa indirgenmesine neden olmaktadır. Ayrıca modern çocukluk paradigması, gelişim kuramlarındaki çocukluk algısı (çocukların fiziksel, bilişsel ve duygusal bir yetersizlik hali olarak varsayılması) çocukların koruma altına alınmasını temel alan güvenlikçi yaklaşımlar ile kamusal alandan dışlanarak ev gibi özel alana ya da okul gibi denetime tabi tutulan

kamusal alanlarda sıkışmasına temel oluşturmuştur. Bu etkenler çocukların katılımını engelleyici unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Yağcıoğlu, 2016).

Çocukluk paradigmasındaki yeni yaklaşımlar ile çocuklar, hizmetlerin sunumuna aktif olarak katılabilen, ahlaki ve yasal hakları olan sosyal aktörler olarak kabul edilmektedir (Van Bijleveld, Dedding, ve Bunders-Aelen, 2014). Çocukluğa bakış açısındaki bu dönüşüm, çocuk koruma ve çocuk refahı alanlarında aktif katılımın önünü açmış, çocukların hakları olduğunu kabul eden ve bu hakları içinde yaşadıkları ailede ve toplumda kullanan bireyler olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Bu yaklaşımla birlikte mesleki değerlendirmeler ve uygulamalar boyunca çocuğun bakış açısının göz önünde tutulmasına odaklanan çocuk merkezli (Health, 2000) yaklaşımın temelleri atılmıştır (Winter, 2011). Modern çocuk refahı uygulamaları ve çocuk koruma hizmetleri çocuk merkezli bir yaklaşım çerçevesinde yürütülmelidir ve bu hizmetlerin temelini çocuk katılımı oluşturmaktadır.

Birçok bilimsel çalışma, katılım hakkının çocukların gelişimi üzerine özellikle koruma altındaki çocukların gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Barnes, 2011; McLeod, 2007; Munro, 2001; Vis, Strandbu, Holtan, ve Thomas, 2011). Barnes (2011) çocukların kendi hayatları ile ilgili alınan kararlarda katılım gösterebilmelerinin, alınan kararlarla ilişkili ve bağlı hissetmelerine yardımcı olduğunu ve bununla çocuklarla ilgili alınan kararların hayata geçirilmesinde, çocukların daha duyarlı ve etkili çaba gösterdiklerinden bahsetmektedir. Özellikle bakım ve koruma sistemi içerisinde çocukların kendilerini güçsüz hissetmeleri ve gelecek planlaması konusunda sınırlı katılımları göz önünde bulundurulduğunda, mesleki müdahalelerin etkinliğinin ve verimliliğinin yükselmesinde önemli bir etken olarak çocukların katılımı karşımıza çıkmaktadır (Munro, 2001). Ayrıca katılım, çocukların benlik saygılarının artmasını sağlamakta ve hayatları üzerinde kontrol hislerini güçlendirmektedir (McLeod, 2007; Vis, Strandbu, Holtan, ve Thomas, 2011).

Çocuk katılımı nedir?

Katılım; insanların kendilerini etkileyen kararlara ve süreçlere; bilgi alma, danışma, yönetme, karar alma ve eyleme geçme gibi unsurları da içine alacak şekilde dahil olmasıdır (Parlak, 2011). Benzer şekilde Hart (1992) katılımı, kişinin hayatını ve içinde yaşadığı topluluğun işleyişini etkileyen karar alma süreçlerinde etkili olabilmesi olarak açıklamaktadır.

Katılım hakkına ilk defa uluslararası bir bildiriye yer vermesi ile Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların katılım hakkına temel oluşturan yasal düzenlemedir (Akyüz, 2001). Çocuğun katılım hakkı, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. Maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir:

Madde 12 – Her çocuk, kendisini ilgilendiren herhangi bir konu ya da işlem sırasında görüşlerini serbestçe ifade etme, görüşlerinin dikkate alınmasını isteme ve katılma hakkına sahiptir.

Ancak çocuk katılımının kapsamının anlaşılması için daha fazla açıklamaya ihtiyaç duyulmaktadır. Sinclair (2004), yeni kavramların ve fikirlere uygulamaya dönüştürülmesinde belirsizliğin olabileceğine dikkat çekmekte ve çocuk katılımı kavramının çoklu boyutluluğuna vurgu yaparak, doğru anlaşılabilmesi için dört özelliği açıklamıştır. İlk olarak çocuk katılımı yetişkinler ve çocuklar arasındaki güç paylaşımı seviyesine odaklanmaktadır. Hart (1997) tarafından teorize edilen katılım merdiveninde olduğu gibi son basamakta çocuklar süreci başlatır, ihtiyaç hissettikleri zamanlarda ve konularda yetişkinlerden yardım isteler. Güç ve kontrol çocukların elindedir. Çocuk katılımında ikinci özellik, çocukları ilgilendiren kararlarda farklı odakları göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu odaklar arasında en göze çarpan fark özel ve kamusal kararlardır. Özel kararlar aile içerisindeki karar alma süreçlerini ifade ederken, kamusal kararlar kamu hizmetleri konusundaki kararlarda çocukların süreçlerde etkisi ile ilgilidir. Böylece katılım hem kamusal hem de özel alanda göz önünde bulundurulması gereken bir unsurdur. Üçüncü olarak çocukların katılımı farklı formlarda ve birbirinden farklı karakterde aktivite ile gerçekleşebilir. Tek seferlik danışmanlıklar ya da daha uzun bir sürece yayılan danışmanlıklarla oluşabilirken, çocuk meclisleri gibi kurumsal düzeyde de gerçekleşebilir. Çocuk katılımında önemli bir diğer unsur ise çocukların homejen bir grup olmamasından

kaynaklanmaktadır. Yaş, cinsiyet, engel durumu, etnik köken, ya da sosyo ekonomik düzey çocukların diyalog ve içerme süreçleri için farklı tasarlanmış yolları gerektirmektedir.

Benzer şekilde Franklin ve Sloper (2005), çocuk katılımı tanımların belirsizlik içerdiğini ifade etse de, belli başlı özelliklerin katılımın anlayışı üzerine ortak noktalar olabileceğini ifade etmiştir. Bu özellikler, ilk olarak çocuğun alınacak kararın içeriği ve olası seçenekleri hakkında bilgisinin olması gerektiğidir. İkincisi, çocukların fikirlerini ve isteklerini ifade etme olanaklarının olması gerekliliği ve son olarak çocuğun düşüncelerinin ve fikirlerinin karara etkide bulunması gerektiğini ifade etmektedir.

Sosyal Hizmet ve Çocuk Katılımı

Çocukların kendilerini etkileyen kararlarda ve çocuk hizmetlerinin sunumunu sağlayan kuruluşlara katılımı son yıllarda hükümetlerin uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde önceliği haline gelmiştir. Türkiye’de 2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun dördüncü maddesinde katılım konusuna dikkat çekmektedir: “Çocuğun yaşama, gelişme ve korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması ve çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımının sağlanması” yasanın dayandığı temel ilkeler arasında yer almaktadır.

Çocukların katılımına yapılan vurgu, sosyal hizmet mesleği içerisinde de katılım konusunun güncelliğini artırmaktadır. Müracaatçı katılımı (client participation) üzerine yapılan çalışmaların yaygınlaşması bunun en önemli işaretidir. Sosyal hizmet mesleği, doğrudan toplumsal refahı artırmaya çalışır ve bu onun ayırıcı özelliklerinden biridir. Mesleğin temelindeki felsefe, katılım konusunun mesleki uygulama içinde olmazsa olmaz bir yere sahip olmasını gerektirmektedir. Sosyal hizmet mesleğinde müracaatçıların sosyal işlevselliklerini yeniden sağlamaya ve müracaatçıyı güçlendirmeye çalışırken, alışlagelmiş bir yardım ilişkisinin ötesinde birlikte değişime ve müracaatçının kendi kendine karar vermesi (self determinasyon) ilkesine bağlı kalınır (Karataş ve Acar, 2008). Söz konusu ilke, sosyal hizmet profesyonelleri tarafından önemli bir sosyal hiz-

met değeri olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Başer, 2019). Bu doğrultuda sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirdikleri mesleki uygulamalarda katılım olmazsa olmaz bir konumdadır.

Çocuk katılımı üzerine yapılan araştırmalarda, katılımın artırılmasının müracaatçıları güçlendireceği bir klişe haline gelmiş (Bessant, 2004), ancak retorikten pratiğe dönüşümün de bir o kadar zor olduğu vurgulanmıştır (Vis ve Thomas, 2009). Çocuk katılımı araştırmaları, genellikle koruma altındaki çocukların inceleme süreçlerine, aile ile gerçekleştirilen oturumlara ve mahkeme süreçlerinde alınan kararlara bakılarak incelenmektedir (Vis ve diğ., 2011). Çalışmaların bazıları çocukların karar alma süreçlerinde yer alıp almadıklarına odaklanırken (Thomas, 2005; Thomas ve O'Kane, 1999), bir grup araştırma çocuklarının katılımının alınan kararlarda etkili olup olmadıkları incelemekte (Bell, 2002; Vis ve Thomas, 2009), bazı araştırmalar ise katılımı pozitif etkileyen, uygulama, politika ve yaklaşımları incelemektedir (Hill, Davis, Prout, ve Tisdall, 2004; Sanders ve Mace, 2006). Çocuk katılımı prevalansını inceleyen çalışmalara bakıldığında, Norveç'te çocuk koruma sistemindeki vakaları inceleyen çalışmada, çocukların etkili katılımının yaklaşık %30 olduğuna ulaşılmıştır. Çocukların bir ya da daha fazla türde ihmal-istismar geçmişi olması katılım ihtimalini düşürmektedir (Vis ve Thomas, 2009). İngiltere'de yapılan bir diğer çalışmada, anne-babası boşanma sürecinde olan çocukların, duruşmalar süresince kendi gelecekleri hakkında planlara katılım oranları %36 olarak bulunmuştur. Ayrıca erkek çocukların %48'i kendi görüşlerinin alınan kararlarda etkili olduğunu düşünürken, kız çocuklarında bu oran %27'dir (Timms ve Thoburn, 2003). Bir diğer araştırmada, yöneticilerinin çocuk katılımına bakış açılarında pozitif bir değişim olduğunu ancak bunun uygulamalara yansımadığını göstermektedir (Thomas, 2005). Öte yandan çocukların karar alma kurullarının ve vaka konferanslarının önemini farkında olduğu ancak, toplantıların kendileri için rahat olmayan, negatif ve sıkıcı bir ortam olarak gördükleri için katılmadıklarına dikkat çekmektedir (Voice for the Child in Care, 2004). Bu nedenle çocukların katılımının etkili şekilde artırılması ve hayata geçirilmesi için süreçlerin çocuk dostu (child friendly) bir yapıda tasarlanması ve katılımın tek bir eylem yerine bir süreç olarak görülmesi gerekmektedir (Thomas ve O'Kane, 1999; Vis ve diğ., 2011). Türkiye'de çocukların katılım oranlarını inceleyen istatistiksel bilgi olmamasına

rağmen, Erbay (2016) Türkiye'nin, çocukların katılım haklarının gerçekleşmesi açısından önemli eksikliklerin bulunduğunu ifade etmiştir. Topçu (2016) ise, çocukların belirli gündemlere ilişkin olarak görüşlerine başvurulmuş pasif bir grup olarak görüldüğünü ve katılım hakkının hayata geçirilmesine yönelik politika ve uygulamalarda yetişkin bakış açısının ağırlıkta olduğunu vurgulamıştır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de sosyal hizmet kuruluşlarında görev yapmakta olan sosyal hizmet uzmanlarının, gerçekleştirdikleri mesleki uygulamalarda çocukların katılım hakkını dikkate alma durumlarını ve çocuk katılımını engelleyen durumların ne olduğuna ilişkin görüşlerini incelemektir.

Yöntem

Bu çalışmanın metodolojik yönelimi, genellenebilirliği sağlamak amacıyla niceliksel araştırma deseni temelinde tasarlanmıştır. Araştırma bu biçimiyle betimsel bir araştırmadır. Araştırma genel tarama modeline uygun şekilde yapılandırılmıştır. Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya ulaşmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup üzerinde yapılan çalışmalarda kullanılan modeldir (Karasar, 2009). Bu çalışma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyon'undan gerekli izin alınmıştır.

Çalışma Evreni ve Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'de çeşitli kurumlarda görev yapmakta olan sosyal hizmet uzmanları oluşturmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarına, meslek örgütleri olan Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'ni aracılığı ile ulaşılmıştır. 243 Sosyal hizmet uzmanının araştırmaya katılım sağlamıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerini toplamak amacı ile literatür incelenmiş ancak sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarında çocuk katılımını dikkate

alma durumlarını ölçen bir araca rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırmacılar tarafından literatürdeki bilgiler ve araştırmanın amaçları ışığında bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunda ilk beş soru demografik bilgileri içermekte ve görüşmecilerin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu ve çocuk sahibi olma durumlarını incelemektedir. Diğer sorular mesleki uygulamalar sürecinde çocuk katılımını incelemektedir. Veriler araştırmacılar tarafından, sosyal hizmet uzmanları ile yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Bir anket ortalama 15 dakikada tamamlanmıştır. Veri toplama süreci 2018 yılının Ocak-Haziran ayları arasında gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

İstatistiksel analizler için SPSS v. 23 programında yararlanılmış ve $p < ,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Çalışmada kategorik değişkenler yüzde ya da sıklık değerleriyle, değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde ise ki-kare testi kullanılmıştır.

Bulgular

Sosyal hizmet uzmanlarının demografik bilgilerine ilişkin dağılımları tabloda (Tablo 1) görülmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının %56,4'ü 26-35 yaşında, %59,1'i kadın, %55,4'ü evli, %40,2'sinin çocuğu bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının %26,9'u 1-3 yıldır uzmanlık yapmakta, %57,1'i Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığındadır.

Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarında çocuk katılımını inceleyen sorulara ilişkin verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 2'de görülmektedir. Buna göre, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamaları ile ilgili olarak çalıştıkları kurumlarda eğitim aldıklarını (%78,9) bunun yanında büyük kısmı kişisel girişimler ile mesleki gelişimi sağlamak amacıyla eğitimlere katıldıklarını bildirmişlerdir (%67,9). Sosyal hizmet uzmanlarının iş yoğunluğu göz önüne alınarak, mesleki müdahalelerinde çocuklarla güven ilişkisi kurma konusunda sorunlar olduğu görülmektedir. Uzmanların yaklaşık dörtte biri yeterli vakitlerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 1. Sosyodemografik ve Mesleki Bilgiler

		n	%
Yaş	25 yaş ve altı	31	14,1
	26-35 yaş	124	56,4
	36-45 yaş	37	16,8
	46 yaş ve üstü	28	12,7
Cinsiyet	Kadın	143	59,1
	Erkek	99	40,9
Medeni durum	Bekar	93	38,4
	Evli	134	55,4
	Eşi vefat etmiş	3	1,2
	Boşanmış	11	4,5
	Birlikte yaşama	1	0,4
Çocuk durumu	Evet	97	40,2
	Hayır	144	59,8
Eğitim durumu	Lisans	162	66,9
	Yüksek lisans	77	31,8
	Doktora	3	1,2
Sosyal hizmet uzmanlığı süresi	1-3 yıl	64	26,9
	4-6 yıl	59	24,8
	7-10 yıl	41	17,2
	11-20 yıl	45	18,9
	20 yıldan fazla	29	12,2
Çalışılan kurum	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	137	57,1
	Sağlık Bakanlığı	45	18,8
	Adalet Bakanlığı	15	6,3
	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	2	,8
	Belediye	4	1,7
	Sivil Toplum Örgütü	9	3,8
	Özel Kuruluş	12	5,0
	Diğer	16	6,7

Uzmanların neredeyse tamamı mesleki müdahaleler süresince, çocukları fikirleri açıklamaları için desteklediklerini ifade etmişlerdir. Uzmanlara göre, çocukların neredeyse yarısı haklarının farkında değildirler (%43,6). Katılımcıların neredeyse tamamı çocuklarla iletişim kurarken, onların anlayacağı bir dil kullanmaya dikkat ettiklerini, yaşlarına uygun olarak farklı teknikler ve araçlar kullandıklarını ifade etmişler. Bu araçlar

arasında en sık kullandıkları resim çizmek (%59,9), oyun oynamak (%59,9), çocukların ilgisini çekebilecek kitap ve spor dalları (%58,3) hakkında konuşmaktır. Bunları psikodrama teknikleri (%31,8) ve mektup yazma (%21,1) etkinliği takip etmektedir. Uzmanların, çocukların fikirlerini almak ve katılımlarını artırmak için elektronik ve çevrimiçi ağlardan faydalanma oranları %17,6 seviyesindedir. Çocuklarla görüşmeler esnasında sözel olmayan iletişime dikkat etme oranı oldukça yüksek ve sonraki görüşme için çocukları destekleme seviyesi %98,3 olarak belirtilmiştir. Uzmanlar, çocukları sürece ilişkin olarak dürüst şekilde bilgilendirdiklerini ifade ederken, çocuklarla görüşme yapabilme yetkinliklerini iyi olarak değerlendirenler %49,9 seviyesindedir. Çocukları ilgilendiren mesleki kararlarda onların görüşleri önemsendiğini ifade edenlerin oranı %74, bunu çocuğa bildirme oranı ise %87 seviyesindedir. Uzmanların büyük çoğunluğuna göre çocuklar fikirlerinin kararlarda etkili olduğunu konusunda anlaşılır şekilde bilgilendirilmekte, fikirlerinin önemsendiğini hissetmekte ve bunlar mesleki raporlarına yansıtılmaktadır. Ayrıca hane ziyaretlerinde de çocukların görüşlerini alma, onları fikirlerini açıklamaları konusunda destekleme ve uygun ortamı oluşturmaya dikkat etmede uzmanların büyük çoğunluğu başarılı olduğunu ifade etmiştir. Uzmanlar tarafından çocukların yaklaşık yarısı vaka toplantılarına davet edilirken, çocukların planlama süresine dahil olması nispeten daha yüksek bir seviyedir (%89,1). Uzmanların çalışma ortamına ilişkin görüşlerinde ise, kurumların çocuklarla görüşme için uygun olduğunu söyleyenlerin oranı %53,9'dur. Uzmanların yaklaşık üçte ikisi çalışma ortamlarını çocuk dostu bir yapıya dönüştürmek için girişimlerde bulunduğunu ifade etmiştir (%73,4). Uzmanlara göre çocuk katılımının önündeki en büyük engel kurumsal yapıdır. Ayrıca mesleki uygulamalarda süpervizyon eksikliğinin etkili olduğu ifade edilmektedir. Diğer taraftan çocukların isteksizliği ve kendilerini iyi ifade edememeleri diğer engeller olarak sıralanmıştır.

Tablo 2. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Uygulamalarında Çocuk Katılımına İlişkin Görüşleri

	n	%	
Meslekle ilgili kurumda eğitim alma	Evet	191	78,9
	Hayır	51	21,1
Meslekle ilgili kişisel eğitim alma	Evet	161	67,9
	Hayır	76	32,1
Sosyal hizmet müdahalelerinde çocukla güven ilişkisi kurmada vakit yeterliliği	Evet	59	24,5
	Hayır	55	22,8
	Kısmen	127	52,7
Sosyal hizmet uygulamalarında çocukların fikirlereini açıklamasında destekleme	Evet	240	99,6
	Hayır	1	0,4
Çocukların haklarının farkında olduğunu düşünme	Evet	18	7,5
	Hayır	105	43,6
	Kısmen	118	49,0
Çocukların haklarının bilincinde olduğunu düşünme	Hayır	142	58,9
	Kısmen	99	41,1
Çocuklarla görüşmede onların yaşına uygun, anlaşılır dil kullanımına dikkat etme	Evet	238	98,3
	Kısmen	4	1,7
Çocuklarla görüşmede onların yaşına uygun farklı teknikler kullanma	Evet	228	94,2
	Hayır	14	5,8
Kullanılan teknik	Resim çizmek	145	59,9
	Mektup yazmak	51	21,1
	Oyun oynamak	145	59,9
	Psikodrama/rol play	77	31,8
	Kitaplar ya da spor hakkında konuşmak	141	58,3
	Diğer	17	7,0
Çocukların fikirlerini almak, katılımlarını sağlamak için elektronik imkanlardan yararlanma	Evet	42	17,6
	Hayır	197	82,4
Çocuklarla görüşmelerde sözel olmayan iletişime dikkat etme	Evet	216	89,3
	Hayır	2	,8
	Kısmen	24	9,9
Çocukları bir sonraki görüşmeye katılımı için destekleme	Evet	237	98,3
	Hayır	4	1,7
Çocukları sürece ilişkin dürüst şekilde bilgilendirme	Evet	200	83,0
	Kısmen	41	17,0
Çocuklarla görüşme yapabilme yetkinliğini değerlendirme	İyi	120	49,6
	Orta	119	49,2
	Kötü	3	1,2
Alınan kararlarda çocukların görüşlerini önemseme	Çok	179	74,0
	Orta	62	25,6
	Az	1	,4
Alınan kararlarda çocukların görüşlerinin önemsendiğini çocuğa bildirme	Evet	210	87,1
	Hayır	31	12,9

Gerçekleştirilen uygulamalar hakkında çocukları anlaşılır şekilde bilgilendirme	Evet	235	97,1
	Hayır	7	2,9
Uygulamalarda çocuklar kendi fikirlerini önemsendiğini hissetmesi	Evet	233	96,3
	Hayır	9	3,7
Sosyal inceleme raporlarında çocukların görüşlerine yer verme	Evet	231	95,9
	Hayır	10	4,1
Hane ziyaretlerinde çocukların görüşlerini alma	Evet	233	96,3
	Hayır	9	3,7
Hane ziyaretlerinde çocuğun aile içinde kendini ifade etme durumuna, katılımına dikkat etme	Evet	233	97,1
	Hayır	7	2,9
Hane ziyaretlerinde çocukların fikirlerini açıklayabileceği ortam oluşturma	Evet	231	95,9
	Hayır	10	4,1
Vaka toplantılarına çocukları davet etme	Evet	108	45,4
	Hayır	130	54,6
Vaka toplantılarından önce çocukla iletişime geçme	Evet	171	71,5
	Hayır	68	28,5
Sosyal hizmet uygulamasının planlama sürecinde çocukları dahil etme	Evet	213	89,1
	Hayır	26	10,9
Çalışılan kurumda çocuklar görüşme için uygun ortam olma	Evet	130	53,9
	Hayır	111	46,1
Çalışma ortamının çocukların fikir açıklaması için uygunluğu	Evet	125	52,1
	Hayır	115	47,9
Çalışma ortamında çocukların karar alma mekanizmalarına katılımını artırmak için girişim olma	Evet	177	73,4
	Hayır	64	26,6
En büyük engeller	İş yoğunluğu	150	62,0
	Zamansızlık	92	38,0
	Standartlaştırılmış prosedürler	180	74,4
	Çocukla aramızdaki güç eşitsizliği	24	9,9
	Çocukların isteksizliği	58	24,0
	Çocukların kendilerini iyi ifade edememesi	37	15,3
	Süpervizyon eksikliği	81	33,5
	Diğer	27	11,2

Sosyal hizmet uzmanlarının cinsiyetlerine göre çocukların katılım hakkını dikkate alma durumları Tablo 3'te incelenmiştir. Çocuk katılımını artırılması için elektronik imkânlardan yararlanma, alınana kararlarda çocukların görüşlerini dikkate alma, kararlar hakkında çocukları bilgilendirme ve vaka toplantılarına davet etmede cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Erkeklerin çalışma ortamları, kadınların çalışma ortamlarına göre çocukların fikirlerini açıklamaları için daha uygundur. Ayrıca erkek sosyal hizmet uzmanları çocukların katılımını

artırmak için çalışma ortamında değişiklik yapmak konusunda daha ön plandadırlar.

Tablo 3. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Cinsiyetine Göre Değişkenlerin Analizi

		Cinsiyet				X ²	p
		Kadın		Erkek			
		n	%	n	%		
Çocukların fikirlerini almak, katılmalarını sağlamak için elektronik imkanlardan yararlanma	Evet	22	15,4	20	20,8	1,177	0,268
	Hayır	121	84,6	76	79,2		
Alınan kararlarda çocukların görüşlerini önemseme	Çok	110	76,9	69	70,4	1,292	0,256
	Orta	33	23,1	29	29,6		
Alınan kararlarda çocukların görüşlerinin önemsendiğini çocuğa bildirme	Evet	126	88,1	84	85,7	0,123	0,726
	Hayır	17	11,9	14	14,3		
Vaka toplantılarına çocukları davet etme	Evet	59	41,5	49	51,0	2,082	0,149
	Hayır	83	58,5	47	49,0		
Çalışma ortamının çocukların fikir açıklaması için uygunluğu	Evet	57	40,1	68	69,4	19,874	0,000*
	Hayır	85	59,9	30	30,6		
Çalışma ortamında çocukların karar alma mekanizmalarına katılımını artırmak için girişim olma	Evet	96	67,1	81	82,7	7,182	0,007*
	Hayır	47	32,9	17	17,3		

Sosyal hizmet uzmanlarının meslekte geçirdikleri süre, çocuk katılımına ilişkin birçok değişkeni etkilemektedir. Uzmanların mesleklerinde tecrübe kazanmaları ile alınan kararlarda çocuğu bilgilendirme, vaka toplantılarına davet etme, çalışılan ortamı çocuk dostu bir çerçevede düzenleme ve süre ile doğru orantılı olarak katılımı artırıcı girişimlerde bulunma sayıları daha fazladır ve istatistiksel olarak anlamlı bir farka sahip olduğunu görülmektedir (Tablo 4).

Sosyal hizmet uzmanlarının medeni durumları ve çocuk sahibi olmaları mesleki uygulamada çocuk farkındalığını etkileyen bir unsur olduğu görülmektedir (Tablo 5). Evli uzmanların, bekar uzmanlara göre çocukları vaka toplantılarına davet etmeleri daha yüksektir. Ayrıca evli olanların çalıştıkları kurumu çocuk dostu mekanlar olarak tasarlamada bekarlara göre daha çok uğraştıkları söylenebilir. Uzmanların çocuk sahibi olmalarının, çocuklara yönelik farkındalıklarını artırdığı görülmektedir.

Tablo 4. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Meslekte Geçirdikleri Süre ile Çocuk Katılımı Arasındaki İlişki

		Sosyal hizmet uzmanlığı süresi								X ²	p
		1-3 yıl		4-6 yıl		7-10 yıl		10 yıldan fazla			
		n	%	n	%	n	%	n	%		
Alınan kararlarda çocukların görüşlerinin önemsendiğini çocuğa bildirme	Evet	52	81,3	54	91,5	32	78,0	70	95,9	11,399	0,010*
	Hayır	12	18,8	5	8,5	9	22,0	3	4,1		
Vaka toplantılarına çocukları davet etme	Evet	21	32,8	21	35,6	23	57,5	41	57,7	13,113	0,004*
	Hayır	43	67,2	38	64,4	17	42,5	30	42,3		
Çalışılan kurumda çocuklar görüşme için uygun otam olma	Evet	31	49,2	25	42,4	18	43,9	52	70,3	13,264	0,004*
	Hayır	32	50,8	34	57,6	23	56,1	22	29,7		
Çalışma ortamının çocukların fikir açıklaması için uygunluğu	Evet	31	49,2	23	39,0	21	51,2	49	67,1	10,884	0,012*
	Hayır	32	50,8	36	61,0	20	48,8	24	32,9		
Çalışma ortamında çocukların karar alma mekanizmalarına katılımını artırmak için girişim olma	Evet	45	70,3	47	79,7	21	51,2	61	83,6	15,696	0,001*
	Hayır	19	29,7	12	20,3	20	48,8	12	16,4		

* $p < 0,05$ anlamlı ilişki var, $p > 0,05$ anlamlı ilişki yok.

Çocuk sahibi olduğunu ifade eden uzmanların, çocukları vaka toplantılarına davet etme, vaka toplantılarından önce çocukla iletişime geçme ve çalışma ortamını düzenlemeye ilişkin girişimleri daha yüksektir ve çocuk sahibi olmayan uzmanlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Medeni Durumu ve Çocuk Sahibi Olma Durumlarına Göre Çocuk Katılımı Farkındalığı

		Medeni durum				X ²	p
		Bekar ve diğer		Evli			
		n	%	n	%		
Vaka toplantılarına çocukları davet etme	Evet	39	36,4	69	52,7	6,254	0,012*
	Hayır	68	63,6	62	47,3		
Çalışılan kurumda çocuklar görüşme için uygun ortam olma	Evet	49	45,8	81	60,4	5,142	0,023*
	Hayır	58	54,2	53	39,6		
		Çocuk durumu				X ²	p
		Evet		Hayır			
		n	%	n	%		
Vaka toplantılarına çocukları davet etme	Evet	53	56,4	55	38,5	7,344	0,007*
	Hayır	41	43,6	88	61,5		
Vaka toplantılarından önce çocukla iletişime geçme	Evet	75	78,9	95	66,4	4,380	0,036*
	Hayır	20	21,1	48	33,6		
Çalışma ortamında çocukların karar alma mekanizmalarına katılımını artırmak için girişim olma	Evet	77	80,2	99	68,8	3,867	0,049*
	Hayır	19	19,8	45	31,3		

* $p < 0,05$ anlamlı ilişki var, $p > 0,05$ anlamlı ilişki yok.

Sosyal hizmet uzmanlarının yaşı ile çocuklarla görüşme yapabilme yetkinliği arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$). 26-35 yaşında olanlar çocuklarla görüşme yetkinliği bakımından kendisinin daha yetkin olduğunu ifade etmiştir (%50,5). Sosyal hizmet uzmanlarının hizmet süresi ile çocuklarla görüşme yapabilme yetkinliği durumu arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$). 10 yıldan fazla süredir uzman olanlar çocuklarla görüşme yetkinliği bakımından kendisini daha yeterli görmektedir (%42,2).

Tablo 6. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çocuklarla Görüşme Yapabilme Becerisini Etkileyen Unsurlar

		Çocuklarla görüşme yapabilme yetkinliğini değerlendirme				X ²	p
		İyi		Orta			
		n	%	n	%		
Yaş	25 yaş ve altı	10	9,0	21	19,8	14,736	0,002*
	26-35 yaş	56	50,5	65	61,3		
	36-45 yaş	24	21,6	13	12,3		
	46 yaş ve üstü	21	18,9	7	6,6		
Sosyal hizmet uzmanlığı süresi	1-3 yıl	21	18,1	43	36,1	17,148	0,001*
	4-6 yıl	31	26,7	28	23,5		
	7-10 yıl	15	12,9	23	19,3		
	10 yıldan fazla	49	42,2	25	21,0		

* $p < 0,05$ anlamlı ilişki var, $p > 0,05$ anlamlı ilişki yok.

Tartışma

Araştırma, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarında ve aldıkları kararlarda çocukların katılımını dikkate alma durumlarını ve çocuk katılımını engelleyen durumların ne olduğuna ilişkin görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda sosyal hizmet uzmanlarına çocukları ilgilendiren kararlarda, çocukların katılımını ne ölçüde sağlamaya çalıştıkları, kurum ve kuruluş yapısının buna ne derecede imkan sağladığını ve uzmanların çocuklarla iletişim kurma becerilerini inceleyen sorular yöneltilmiştir.

Genel olarak sosyal hizmet uzmanlarının çalışma koşulları çocuk katılımı için önemli bir belirleyicidir. Uzmanların sadece %25'i çocuklarla görüşme yapabilmek ve güven ilişkisi kurabilmek için yeterli vakitlerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca %46'sı çalıştıkları kuruluşların çocuklarla görüşme için uygun olmadığını ifade etmiştir. Uzmanlara göre çocuk katılımının önündeki en büyük engeller, zamanın kısıtlılığı, iş yoğunluğu ve kurumların standartlaşmış prosedürleridir. Türkiye'de sosyal hizmet uzmanlarının çalışma koşullarını inceleyen araştırma sonuçlarına göre, sosyal hizmet uzmanları mesleki rollerini yerine getirmede sorunlar yaşadığı, iş yüklerinin fazla olduğu, prosedürlere harcanan zamanın fazla olduğu ve strese neden olduğunu ortaya koymaktadır (Zengin ve Çalış, 2017). Sanders ve Mace'in (2006) yaptıkları

çalışmada da sosyal hizmet uzmanları çocuk katılımının önündeki engellerden biri olarak iş yoğunluğu kaynaklı olarak zaman kısıtlılığı olduğunu ifade edilmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarına göre, çocuk katılımının artırılması için uygulamalara daha fazla zamanın ayrılmasına olanak sağlanması, çocuk dostu süreçlerin ve işlemlerin artırılması ve yöneticilerin bu konuda çalışanlarını desteklemesi gerektiğini ifade etmişleridir. Bu zaman kısıtlamasına rağmen çocuklarla iletişim kurma çabası içerisinde olan sosyal hizmet uzmanları farklı teknikler kullanmaktadır. Çocukların gelişim dönemlerine uygun, anlaşılır bir dil kullanmaya özen gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Ancak çocuk katılımının sağlanabilmesi için, kararların çocukla tartışılıp istişare edilmesinin tek başına yeterli olmadığı ifade edilmektedir (Vis ve Thomas, 2009).

Sosyal hizmet uzmanların vaka toplantılarına çocukları davet etme oranları katılıma ilişkin önemli bir işaret olarak yorumlanabilir. Çocukları toplantılara davet ettiklerini ifade eden sosyal hizmet uzmanlarının oranı yaklaşık %46'dır. Karar alma mekanizmalarında aktif olarak çocukların görülmemesinin nedenleri arasında kurumun imkanları ve prosedürleri olabilir. Yapılan bilimsel çalışmalar da bürokratik ve hiyerarşik kurum yapıları içerisinde çocuk katılımının hayata geçirilmesinin zorluğuna dikkat çekilmektedir (Gunn, 2008; Sinclair, 2004). Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarında çocuk katılımının önündeki engellere ilişkin farklı bir bakış açısına göre modern çocuk koruma sistemi içerisindeki sosyal hizmet uzmanlarının rolü ve mesleki sorumluluklarının etkisine vurgu yapılmaktadır. Sosyal hizmetin temel odağı, çocuğun yüksek yararının korunması olduğu için uzmanlar doğal olarak korumacı ve uzman kimlikleri ile kararlar alabildikleri ifade edilmektedir (Arad-Davidzon ve Benbenishty, 2008). Sosyal hizmet uzmanlarının, çocukların görüşlerine mesleki raporlarında yer vermesi ancak, onları vaka toplantılarına davet etmedeki düşük oran sosyal hizmet uzmanlarının korumacı tavırlarının ön planda olması ile açıklanabilir. Sosyal hizmet uzmanlarının çocuk müracaatçıları, genellikle örselenme hikayeleri olan çocuklar olduğu için, uzmanlarda korumacı bakış açısının ön planda olması şaşırtıcı değildir.

Çocuk katılımının önündeki bir diğer engel sosyal hizmet uzmanlarının çocuklarla iletişim kurması için gerekli yetkinlikleridir. Bizim araştırmamızda sosyal hizmet uzmanlarının %49,6'sı çocuklar görüşme

yapabilme yetkinliklerine tam anlamıyla güvendiklerini ifade etmişlerdir. Yaşın ilerlemesi ve meslekte geçen süre, daha fazla çocukla mesleki çalışma yapma ve iletişim kurma imkanı sağladığı için çocuklarla görüşme yapabilme yetkinliğine pozitif etkide bulunduğu görülmektedir. Benzer sonuçlar Norveç'te sosyal hizmet uzmanları ile yapılan bir çalışma ile paralellik göstermektedir. Bu çalışmada katılımın önündeki engeller arasında, sosyal hizmet uzmanlarının çocukların gerçek duygularını ve ifade etmek istediklerini doğru anlamada yaşadıkları güçlükler vurgu yapılmaktadır (Vis, Holtan, ve Thomas, 2012). Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarında çocuk katılımının önündeki engelleri inceleyen bir diğer çalışmada da benzer sonuçlar görülmektedir. Uzmanların çocukların bilişsel ve dilsel gelişim seviyelerine uygun konuşma becerilerinin yetersizliği katılımın önündeki engellerden biri olarak ifade edilmektedir (Pölkki, Vornanen, Pursiainen, ve Riikonen, 2012). Yine aynı çalışmada sosyal hizmet uzmanlarının ebeveynlik deneyiminden yoksun olmasını çocuk katılımının önündeki engellerden biri olarak ifade edilmiştir. Bizim çalışmamızda da evli ve çocuk sahibi ebeveynlerin çocukları vaka toplantılarına davet etme, çocuklar için uygun çalışma ortamının tasarlanmasına yönelik girişimlerin evli olmayan uzmanlara göre evlilerde ve çocuk sahibi olmayan uzmanlara göre çocuk sahibi olanlarda daha yüksek bulunmuştur. Evli ve çocuk sahibi olmak, çocuklara yönelik farkındalığı artırdığı ve uygulamalarda çocuk katılımını pozitif etkilediği sonucuna ulaşılabilir.

Sosyal hizmet uzmanlarının cinsiyetlerine göre çocuk katılımına yönelik tutumları incelendiğinde, erkek sosyal hizmet uzmanlarının kadınlara göre kurumlarında, daha fazla çocuk katılımını artırmaya yönelik kurumsal değişimi sağlama girişimlerinde buldukları ve erkeklerin çalışma ortamlarının kadınlardan daha fazla çocuk dostu olduğu söylenebilir. Bu durumun oluşmasının nedenleri arasında erkek ve kadınlar arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği etkili olduğu yorumu yapılabilir. Erkekler kadınlara göre, çalıştıkları kurumlarda yönetici pozisyonlarına daha fazla tercih edildiği bilinmektedir. Kurumsal yapıda daha yüksek pozisyon, çalışma alanı üzerinde daha fazla kontrol imkanı anlamına gelir. Bu nedenle erkeklerin daha fazla girişimde bulunması beklenen bir sonuçtur.

Sosyal hizmet uzmanlarına göre, çocukların %43,6'sı haklarının farkında değildir. Kısmen farkında olanlar ise %49 seviyesindedir. Çocuklar içerisinde çok küçük bir azınlığın haklarının tam anlamıyla farkında olduğu görülmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının gözünden çocuk katılımını anlamak için bu önemli bir veridir. Sanders ve Mace (2006); sosyal hizmet uzmanlarının, çocukları sınırlı anlayışa ve duygusal bakış açısına sahip, yetersiz bireyler olarak görmelerinin, çocukların katılımı önündeki önemli bir engel olduğunu ifade etmektedirler. Sosyal hizmet uzmanlarının bu düşünceleri, mesleki uygulamalarda çocukların katılım göstermek konusunda isteksiz davrandıkları ve katılım konusunda henüz hazır olmadıklarına yönelik bir inancı oluşturmaktadır. Bu çalışmadaki sosyal hizmet uzmanlarının gözünden, çocukların hak farkındalıklarının düşük olduğu sonucu, yukarıda bahsedilen çocukların yetersiz, sınırlı oldukları düşünce kalıplarının sonucu olabilir. Oysa sosyal hizmet uzmanları çocuğun güçlü yanlarına odaklanarak bazı kaynakların kullanımına yönlendirmelidir (Yıldırım, Beydili, ve Görgülü, 2015). Kısaca, çocukların uzmanlar tarafından kırılabilir ve korunmaya gereksinimi olan bireyler olarak görülmesi, potansiyel katılım imkânlarını azaltmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirdikleri mesleki uygulamalarda çocuk katılımı ne ölçüde hayata geçirebildiklerini, katılımının önündeki engellerin neler olduğunu ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın bulguları; Türkiye'de farklı çalışma alanlarında görevlerini sürdüren sosyal hizmet uzmanlarının uygulamalarında çocuk katılımını hayata geçirmelerinin önündeki engeller, iş yoğunluğu, zamanın kısıtlı olması, kurumların bürokratik ve hiyerarşik yapısı, çocuklarla iletişim kurabilme becerilerinde geliştirilmesi gereken noktalar, çocukların güçsüz ve kırılabilir bir grup olarak görülmesi şeklinde sıralanabilir. Çocuk katılımı, demokratik bir toplumun gerekliliğidir. Teori ve yasalardan tam anlamıyla uygulamaya geçirilmesi, çok boyutlu alınacak önlemler ile gerçekleştirilebilir. Sosyal hizmet uzmanlarının uygulamaları çerçevesinde, çocuklarla iletişim kurabilme becerilerinin artırılması amacıyla yapılacak olan eğitici

ve konuya yönelik farkındalık arttırıcı girişimler, sosyal hizmet kuruluşlarının ve işleyişlerinin çocuk dostu alanlar ve uygulamalar olarak dönüştürülmesi önemli noktalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak çocuk katılımı çok boyutlu bir konudur ve bu nedenle aileden başlamak üzere, okul, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte, çocuk dostu uygulamalara dönüşümü çocuk katılımında başarıyı arttıracaktır.

EXTENDED ABSTRACT

**Social Workers' Professional Practices and Decisions
on the Right of Participation of Children in Their
Decisions**

*

Ertuğrul Hatipoğlu – Ercüment Erbay

Hacettepe University

Children; according to the traditional point of view, vulnerable, to be protected, yet pre-adult period, the minds of parents, teachers and the state was considered to be filled with creatures (Akbas & Atasü-Topçuoğlu, 2009). With new approaches in the childhood paradigm, children are accepted as social actors with moral and legal rights who can actively participate in the provision of services (Van Bijleveld et al., 2014). This transformation from a traditional point of view has led to the view of child protection and child well-being as individuals who are active, actively involved, exercising their rights in the context of the family and society they live in, as well as child-centered focusing on the child's point of view throughout assessments and practices. (Health, 2000) led to the emergence of approach (Winter, 2011). Modern child welfare practices and child protection services are carried out within the framework of a child-centered approach.

Participation; people involved in decisions and processes that affect them, including information, consultation, management, decision-making and taking into account such as taking action to be included in the elements (Bright, 2011). Hart (1992) describes participation as influential in decision making processes that affect one's life and the functioning of the community in which he / she lives.

The United Nations Convention on the Rights of the Child is the legal regulation that constitutes the basis for the right to participate in children (Akyüz, 2001). The right of the child to participate is expressed as follows in Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child:

Article 12 - Every child has the right to freely express his / her opinions and to take into consideration his / her views during any subject or process which concerns him / herself.

Franklin and Sloper (2006) stated that while the definition of children's participation is ambiguous, it can be said that certain characteristics may have common points on the understanding of participation. These characteristics are that the child should first have knowledge about the content and possible options of the decision to be taken. Secondly, it is stated that children should have opportunities to express their ideas and wishes, and finally, the child's thoughts and ideas should influence the decision.

Children's involvement in the decisions that affect them and the provision of child services has become the priority of governments at international, national and local levels in recent years. Turkey in 2005, came into force in 5395, draws attention to the participation in the fourth article of the Law on Child Protection: life of the child development and protection and safeguarding of the rights of participation and child and the family to ensure the participation in the decision-making process by informing "is among the fundamental principles of the law.

The profession of social work directly seeks to increase social welfare and this is one of its distinctive features. Philosophy, which is the basis of the profession, requires participation to be indispensable in professional practice. In social work profession, while trying to reinforce the social functionality of the clients and to strengthen the client, it remains dependent on the change and the self-determination of the client (Karataş & Acar, 2008). In this respect, participation is a must in the professional practices performed by social workers.

The purpose of this study, social workers who work in social service in Turkey, realized in professional practice is to examine the state the right to take into account children's participation.

Method

The methodological orientation of this study is a descriptive research based on quantitative research design to ensure generalizability. The research was designed in accordance with the general survey model used in the studies on a whole group or the whole of the universe in order to reach

a general judgment about the universe in a universe consisting of a large number of elements. Hacettepe University Ethics Commission permission was obtained for this study. Working group of the study consisted of social workers who are working in various institutions in Turkey. Social workers were reached through the Association of Social Workers, professional organizations. 243 Social Workers participated in the research. Data were collected between January and June in 2018.

In order to collect the research data, the literature has been examined but no tool has been found to measure the status of taking social responsibility in the professional practice of social workers. For this reason, the researchers prepared an interview form in the light of the information in the literature and the aims of the research. This interview form will be used as data collection tool. The first five questions included in the interview form included demographic information and examined the interviewees' age, gender, marital status, educational status and having children. Other questions examine child participation in the process of professional practice. For statistical analysis SPSS v. 23 program and $p < .05$ were considered statistically significant. In the study, continuous variables were expressed as mean or standard deviation values and categorical variables were expressed with frequency and percentage values. Chi-square test was used to determine the relationship between categorical variables.

Results

This study was conducted to examine the status of children's participation in social work practices. In this context, according to social workers, the biggest obstacle to child participation is job intensity (62%). Due to the work and case densities, it was found that the studies and applications were carried out in a shorter period of time had a negative impact on the opinions of the children in terms of taking their opinions, establishing the trust relationship and affecting the decisions. It follows the standardized procedures of institutions and organizations with a work intensity of 74.4%. Experts are asked to perform certain tasks, and they are expected to deal with them faster and more. In addition, inadequate time interferes

with the participation of children. According to experts, one of the obstacles to participation is the unwillingness of children. The idea that the participation culture in the family and social circles of children will not affect the result when it participates in social work practices. Therefore, children see participation as boring and unnecessary. Another important point for child participation is that institutions and procedures are not designed with a child-friendly approach. Considering the structure of organizations, about half of them do not have a suitable environment for children to express their opinions. Experts gain experience in their professions, inform the child about the decisions taken, invite them to case meetings, organize the working environment in a child-friendly framework, and take more initiatives to increase participation in direct proportion to the time, and it is seen that there is a statistically significant difference. The marital status and having children in social work are seen as a factor that affects children's awareness in professional practice. There is a statistically significant difference between the experts who stated that they have children and inviting children to case meetings, communicating with the child before the case meetings and organizing the work environment according to the higher and non-child experts. There was a statistically significant relationship between the age of social workers and their ability to interview children ($p < 0.05$). 26-35 years of age stated that he was more competent in terms of his ability to interview children (50.5%).

In conclusion, the findings of this study aiming to determine the extent to which social workers can realize child participation in their professional practices and what are the obstacles to participation. Turkey in different areas of work in the practice of social workers retaining their jobs child participation Obstacles to the implementation, work intensity, lack of time, bureaucratic and hierarchical structure of the institution, with children in need of improvement in their ability to communicate spots, children can be listed as powerless and be seen as a vulnerable group. Child participation is the necessity of a democratic society. The full implementation of theory and laws can be accomplished through multi-dimensional measures. Within the framework of the practices of social workers, it is important to transform the social services organizations and their functioning as child-friendly spaces and practices in order to increase the abil-

ity of social workers to communicate with children. However, child participation is a multidimensional issue and therefore the transformation of school, public and non-governmental organizations into child-friendly practices starting from the family will increase the success of child participation.

Kaynakça / References

- Akbaş, E., ve Atasü-Topçuoğlu, R. (2009). Modern çocukluk paradigmasının oluşumu: Eleştirel bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 95-103.
- Akyüz, E. (2001). Çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(1), 445-455.
- Arad-Davidzon, B., ve Benbenishty, R. (2008). The role of workers' attitudes and parent and child wishes in child protection workers' assessments and recommendation regarding removal and reunification. *Children and Youth Services Review*, 30(1), 107-121.
- Barnes, V. (2011). Social work and advocacy with young people: Rights and care in practice. *British Journal of Social Work*, 42(7), 1275-1292.
- Bell, M. (2002). Promoting children's rights through the use of relationship. *Child & Family Social Work*, 7(1), 1-11.
- Bessant, J. (2004). Mixed messages: Youth participation and democratic practice. *Australian journal of political science*, 39(2), 387-404.
- Bessell, S. (2011). Participation in decision-making in out-of-home care in Australia: What do young people say? *Children and Youth Services Review*, 33(4), 496-501.
- Erbay, E. (2016). Çocuk hakları bağlamında çocuğun değeri, E. Erbay (Ed.), Çocuk Katılımı içinde (1-12). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Franklin, A., ve Sloper, P. (2005). Listening and responding? Children's participation in health care within England, *The International Journal of Children's Rights*, 13(1-2), 11-30. doi: <https://doi.org/10.1163/1571818054545277>.
- Gunn, R. (2008). The power to shape decisions? An exploration of young people's power in participation. *Health & social care in the community*, 16(3), 253-261.

- Hart, R. A. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. Florence: International Child Development Centre.
- Hart, R. A. (1997). *Children's participation: The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*: Routledge.
- Health, D. O. (2000). *Framework for the Assessment of Children in Need and their Families*: © British Crown Copyright.
- Hill, M., Davis, J., Prout, A., ve Tisdall, K. (2004). Moving the participation agenda forward. *Children & society*, 18(2), 77-96.
- Kanunu, Ç. K. (2005). Kanun numarası: 5395 kabul tarihi: 3/7/2005. *Resmî gazete*, 15, 25876.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar-ilkeler-teknikler*. Ankara:Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, K., ve Acar, H. (2008). Sosyal hizmet kuruluşlarında çocuk ve gençlerin katılımı. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 19(1), 29-44
- McLeod, A. (2007). Whose agenda? Issues of power and relationship when listening to looked-after young people. *Child & Family Social Work*, 12(3), 278-286.
- Milletler, B. (1989). Çocuk Hakları Sözleşmesi.
- Munro, E. (2001). Empowering looked after children. *Child and Family Social Work*, 6(2), 129-137.
- Neydim, N. (2006). Türkiye'de çocuk edebiyatı'nın gelişim çizgisi. *Sivil Toplum Dergisi*, 4(16), 119-121.
- Parlak, B. (2011). Kamu yönetimi sözlüğü: MKM Yayıncılık.
- Postman, N. (1995). *Cocuklugun yok oluşu [The disappearance of childhood]*: Ceviri: Kemal İnal), Ankara: Imge Kitabevi.
- Pölkki, P., Vornanen, R., Pursiainen, M., ve Riikonen, M. (2012). Children's participation in child-protection processes as experienced by foster children and social workers. *Child Care in Practice*, 18(2), 107-125.
- Sanders, R., ve Mace, S. (2006). Agency policy and the participation of children and young people in the child protection process. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 15(2), 89-109.

- Sinclair, R. (2004). Participation in practice: Making it meaningful, effective and sustainable. *Children & society*, 18(2), 106-118.
- Thomas, N. (2005). Has anything really changed? Managers' views of looked after children's participation in 1997 and 2004. *Adoption & Fostering*, 29(1), 67-77.
- Thomas, N., ve O'Kane, C. (1999). Children's participation in reviews and planning meetings when they are 'looked after' in middle childhood. *Child & Family Social Work*, 4(3), 221-230. doi:10.1046/j.1365-2206.1999.00112.x
- Timms, J. E., ve Thoburn, J. (2003). Your shout!: A survey of the views of 706 children and young people in public care: NSPCC.
- Topçu, G. (2016). *Çocukların katılım hakkı ve Türkiye'deki durum*. In E. Erbay (Ed.), *Çocuk Katılımı*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Van Bijleveld, G., Dedding, C., ve Bunders-Aelen, J. (2014). Seeing eye to eye or not? Young people's and child protection workers' perspectives on children's participation within the Dutch child protection and welfare services. *Children and Youth Services Review*, 47, 253-259.
- Vis, S. A., Holtan, A., ve Thomas, N. (2012). Obstacles for child participation in care and protection cases—why Norwegian social workers find it difficult. *Child Abuse Review*, 21(1), 7-23.
- Vis, S. A., Strandbu, A., Holtan, A., ve Thomas, N. (2011). Participation and health—a research review of child participation in planning and decision-making. *Child & Family Social Work*, 16(3), 325-335.
- Vis, S. A., ve Thomas, N. (2009). Beyond talking—children's participation in Norwegian care and protection cases: Ikke bare snakk—barns deltakelse i Norske barnevernssaker. *European Journal of Social Work*, 12(2), 155-168.
- Voice for the Child in Care. (2004). *Start with the Child, Stay with the Child: A blueprint for a child-centred approach to children and young people in public care*. London: Voice for the Child in Care.
- Winter, K. (2011). The UNCRC and social workers' relationships with young children. *Child Abuse Review*, 20(6), 395-406.
- Yağcıoğlu, S. (2016). *Çocuk katılımında paradigma değişimi için bir araç: katılım temelli bilimsel araştırmalar*. E. Erbay (Ed.), *Çocuk Katılımı içinde* (173-187), Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Yıldırım, B., ve Başer, A. O. (2019). Acil servis tıbbi sosyal hizmet müdahaleleri, müracaatçı profili ve sosyal hizmet mülakatında dikkatedilmesi gereken durumlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 286-308.
- Yıldırım, B., Beydili, E., ve Görgülü, M. (2015). The effects of education system on to the child labour: An evaluation from the social work perspective. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 174, 518-522.
- Zengin, O., ve Çalış, N. (2017). Sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamaları ve çalışma koşulları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 47-68.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Erbay, E. ve Hatipoğlu, E. (2019). Sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirdikleri mesleki uygulamalarda ve aldıkları kararlarda çocukların katılım hakkını dikkate alma durumları. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 257-285. DOI: 10.26466/opus.538109